

1966 Mens vi venter på Gjermund Eggen

I *Stjørdalens krønike* nr. 5 og nr. 7 har jeg linket følgende personer til Fersdalen: Ludvig Holberg, Henrik Ibsen, Jonas Lie og Helge Ingstad. Kjente historiske personligheter. Likeledes følgende ordførere: Asbjørn Nøstmo, Alf Daniel Moen, Anne Kathrine Slungård og Bård Langsåvold. I samme åndedrett burde også ordfører Svarva i Levanger ha vært nevnt. Han har visstnok også aner til Fersdalen. Og som om det ikke slutter der, skal jeg i dette kapittelet linke vår store skikonge fra Oslo VM i 1966: Gjermund Eggen - og hans tvillingbror Jo, som også var en glimrende skiløper, til Fersdalen.

Fersdalen er dalføret lengst nord i nord-sør akse, i Meråker kommune. Ikke langt fra svenskegrensen. Området binder nesten sammen Stjørdalen og Inndalen (Verdal). Fersdalen grenser til kommunene Stjørdal, Levanger og Verdal. Feren er den store innsjøen, og i dens vestlige ende (utløp/oset) møtes disse fire kommunegrensene.

Vi er innmatet med det legendariske øyeblikket da Oddvar Brå brakk staven i det påfølgende VM i Holmenkollen i 1982. *Hvor var du da Oddvar Brå brakk staven?* Vi trenger slike øyeblikk, det gjør noe med vår nasjonalfølelse. Men for oss som har levd noen år lengre, husker vi like godt Kristen Kvello og Jarle Høysæters utålmodige kommentarer i 1966 under det som senere på NRK skulle bli hetende: *Mens vi venter på Gjermund Eggen*.

"Nå må du komme, Gjermund!" Vi har vel alle sett det berømte "ventebildet" fra Gratishaugen. Norge sto stille denne februarlørdagen. Klokka gikk på skjermen. Den finske storløperen Arto Tiainen ledet, mannen som aldri skulle få en internasjonal tittel. Bildet på fjernsynet var i sort-hvitt. Vakker snøtung skog, men ingen Gjermund kom.....



- Gjermund hvor blir du? Vi ventet på deg sånn når stafetten gikk - og da kom du tidsnok - det håper vi du gjør nå, Gjermund.
- Nei, nå går sekundene.
- Og så fort som sekundene går da.
- Ennå ingen Gjermund å se.
- Nei, nå må du være der hvert øyeblikk hvis du skal ha noen mulighet, og de som står langs løypa må likevel hjelpe deg fram.
- Nei, nå må du komme. Å bevare meg vel så spennende dette er.....
- Der kommer han.
- Der kommer han, ja. Og sjansen er der, sjansen er der....
- Gjermund kan greie det.
- Tiden til Tiainen - 3:03:15, og han har vel 2 minutter på seg. Men han må jammen jage på alt han kan for å greie det.
- Og det vet nok Gjermund, det vet nok Gjermund ...og se som han går der oppe - se som han går.....det er rene 15 km tempo det på Gjermund.....

Skiløper nr. 45, Gjermund Eggen - kom i mål på tiden 3:03:06 og tok sitt tredje gull i mesterskapet. Stort øyeblikk, stor kunst - stor idrettsprestasjon. Minner som bygger vårt land.

Vi skal nå langt tilbake i tid, til en annen stor "idrettsprestasjon", som binder oss igjen nettopp til Gjermund Eggen. Vi begynner først med en som legger sin taktikk: Det var 236 km i luftlinje, og dermed omtrent 33 mils gange i ulendt terreng. Han hadde nok regnet med både styggvær og klabbeføre, men var han heldig kunne han rekke turen på ca. 3 1/2 uke. Han ville starte seinvinters, med tanke på temperaturen i fjellet. Samtidig kunne han ikke vente til snøen stod i fare for å smelte bort, i og med at han valgte skikjelke som fremkomstmiddel. Denne balansen var fintfølelse og bygde på mange års erfaringer i fjellet. Likevel kjente han til



Hans Olsen Tuven og tvillingjentene gjør seg klare til å dra fra Ferstangen

årstidens skiftninger og dets lunefulle samspill. Kunsten var å holde småjentene og seg selv tørre på beina og varme på hodet, så skulle det gå bra. Han visste at ble de bløte på beina, kom ikke bare kulden snikende - men selve døden. Til og med de store velutrustede felttogene hadde møtt sin skjebne fordi de ikke klarte å holde seg tørre på beina. Og varmetapet var størst via hodet, så det var om å gjøre å beskytte seg der. Han hadde satt opp dagsetapper i relasjon til overnattingsmuligheter, inklusivt enkle primitive barhytter, gapahuker og overheng som hadde tjent som skydd mot vær og vind gjennom århundrer, samt fungerte som nødløsninger hva gjaldt overnattinger - dersom det skulle bli behov. Generelt håpet han likevel å nå ned i dalene og fram til folk hver kveld.

Han hadde vært ute en vinterdag tidligere, født i de dype skoger og kjente godt til naturens muligheter. Han mente å kjenne sine egne behov og begrensninger, men visste at hovmod stod for fall dersom han trosset naturgudene unødig. Å velge skikjelke så han på som en bedre løsning enn å la de to småjentene traske gjennom bløte fjellmyrer på vårparten. Da ville kreftene raskt og faretruende ebbe ut. Frosten om natta og polerte vidder av skaresnø ville gi gode glidemuligheter. Men slitet kunne også bli proporsjonalt med stigende temperatur. Å søkke igjennom ville han for all del unngå. Alternativet var å vente til seinhøstes, sikre seg frossen mark med lettere underlag og muligheter for høyere tempo. Men ulempen var da kortere dager. Det var tross alt begrenset hva små barneføtter kunne legge bak seg i løpet av noen korte timer midt på dagen. Å gå i mørke var utelukket. En fotvikling på små barneføtter, og han fikk enda ei bør å bære. Han hadde tatt sitt valg, nemlig å starte i midten av april. Lange lyse dager og håp om såpass kalde netter at skaren holdt. Kulden fryktet han ikke. Regnet derimot var selve djevelen.

Slik møter vi Hans Olsen Ferstangen (1758-1821?), som han ble kalt i Meråker. Han het opprinnelig Hans Olsen Tuven og kom fra Tuven på Vesterhaug i Heradsbygd, sør for Elverum. Bygdebok for Engerdal, bind 1, side 52 - mener at han var gift en gang, før han gifter seg på nytt i Elverum kirke den 10. oktober 1791 med Marte Olsdatter Torgals (f. 1766) fra Ljørdalen øst av Trysil. Mens de bor i Elverumområdet, får de to sønner: Ole, født i juni 1792 og Amund, født i november 1794. Marte, Hans og de to sønnene kom så flyttende nordover til Meråker, hvor Hans Olsen fikk arbeid hos den beryktede Stalin, f. 1753 i Åre i Sverige, d.1811. De slo seg ned på en odde/tange lengst vest i osen til innsjøen Feren, derav navnet Ferstangen.



Mordene på Garnes

I overgangen mellom 17- og 1800-tallet var det mange fra Trysilområdet og Tufsingdalen som dro nordover da det ryktes om bedre jobbmuligheter i Meråkertraktene. Denne utvandringen må ikke forveksles med utvandringen nordover fra Nord-Østerdalen og Nord-Gudbrandsdalen noen år senere, grunnet Napoleonskrigene - og som førte folk til Bardu og Målselv. Marte og Hans fikk etter ankomst Ferstangen, sønnen Hans. Deretter tvillingjentene Maria og Mette den 2. februar 1806.

Noen måneder senere ble folket i Fersdalen meget oppskaket over mordene på Garnes i Inndalen i Verdal, som senere har fremstått i norsk kriminalhistorie som "en klassiker". Slik også med Marte og Hans. Det var naturlig nok en nær tilknytning mellom folket i Inndalen og i Fersdalen. Olsoknatta i 1806 kommer svenskene Nils Tolsted og Ole Bergmann til storgården Garnes. Der myrder de husbonden Peder Garnes (56), sønnene Rasmus (19) og Lars (13), samt dattera Kjersti (20). Sistnevnte hadde sammen med den senere berømte sersjanten Ole Skavhaug, ei datter på 12 uker, Anne - men hun ble spart. Morderne trodde de hadde tatt knekken på Ole (15), men han overlevde. Det gjorde også sønnen til ei taus, en unggutt som het Jørgen (6), som lå på stabburet og sov. Ole Skavhaug ("Skavhaugen") dro etter morderne og fanget dem langt sør i Sverige og brakte dem tilbake til Trøndelag. De ble henrettet på Ilevollen i Trondheim den 20. mai 1807, hvor Nils Tolsted, som var halvt utdannet prest - las opp noen linjer på Rådhustrappa på vei til henrettelsen. Det var visstnok så godt skrevet, at det ble mangfoldiggjort og solgt til inntekt for Vår Frue Kirkes fattige sognebørn.

Arbeidsmulighetene gjennom Stalins bortgang i 1811 ble trolig mindre (bind 2, side 105), og da kona dør fra Hans, velger han å dra sørover med de to tvillingjentene til Martes slektninger i Trysil. Smårollingene trengte "ei mor". *"At Hans Olsen Ferstangen tok de to småjentene med på skikjelke over fjellene til Trysil, forteller mye om folks forhold til avstander og starbaser på den tida"*, sier min kilde Gunleif Krogstad det så slående og godt. Gunleif Krogstad er historiker og en meget dyktig og stor personlighet i Meråker. Som nevnt hadde norddøler fra de indre dalfører startet en utvandring nordover. Var det meningen at Hans Olsen Tuven skulle hive seg på den bølgen? Først måtte han bare sette bort småjentene. Når jeg relaterer Hans Olsen Tuvens ferd sørover til Stalins død og manglende arbeidsmuligheter, er det kun en antydning. Vi er litt usikre på hvilken vår han gjennomførte sin tur. Mest trolig forlot han Fersdalen og Meråker året før Stalin døde, altså i 1810. Mitt årstall er mer valgt ut i fra å sette historien inn i en videre historisk ramme. Få litt mer *kjøtt på beina*. Noen vil ha det til at Ferstangen lå i Levanger, og i slekta har det blitt referert til Levanger som det stedet Hans Olsen Tuven Ferstangen dro fra sammen med tvillingene. Ferstangen ligger som ei halvøy på nordsiden av innsjøen Feren, i Meråker. Det er slik at Ferstangen - og det som var nord av Feren - på den tiden tilhørte Verdal. Området ble lagt under Meråker så sent som i



1918. Likevel er det Levangernavnet som har slått rot i tradisjonsfortellingen. Det beror nok på den generelle kontakten med Levanger for mange ved Feren, blant annet gjennom den virksomheten de utøvde i vestlige deler av Feren, underforstått: trelastutførsel med hest på vinterføre fra Fersoset til havna i Levanger. Og ikke aller minst at småjentene Maria og Mette ble registrerte i Levanger - da Marte og Hans velger å døpe sine tvillinger i Levanger kirke.

La oss vende tilbake til historien om Hans Ferstangens ferd med skikjelke fra Fersdalen til Trysil. Et annet alternativ han trolig hadde tenkt igjennom var å vente til naturen hadde tørket såpass opp på forsommeren, at han kunne følge de eldgamle ferdselsveiene, for ikke å si ”tråkkene” over fjellet mellom dalførene – ved hjelp av hest og kløv, hvor småjentene kunne være en del av nettopp kløvet. Å medbringe såkalt ”travois” var ikke vanlig i disse trakter, da terrenget i seg selv var så ulent. At Hans ikke valgte hest, må trolig ha en økonomisk årsak. Å regelrett kun gå, ville nok være en mulighet. Vi kjenner til en seksåring som gikk fra Fron i Gudbrandsdalen, over Dovrefjell til Øfstigrenda i Stjørdal i 1832. Og en fireåring i 1810 var nok som en ti - tolvåring i dag, slik at muligheten til å benytte apostelens hester var nok til stede, men siden flyttelasset skulle være med, ville det bli for tungt for småjentene. Hans Olsen Ferstangen gjorde selvsagt alle vurderinger, og falt til slutt ned på løsningen med selv å være okse. Hans Olsen var ingen sprinter, men en langdistanseløper – med gener som skulle få sin utløsning 155 år senere i Holmenkollen gjennom Gjermund Eggens VM-gull. Som en skogens- og fjellets sliter visste Hans at det jevne tempoet var avgjørende, skippertak og spontane kraftuttak var kun tiltenkt nødløsninger. Han hadde sans for det gamle ordtaket som sa: *”Oksene er langsomme, men jorden er tålmodig”*. Sliterfolket i gamle dager hadde kun en frykt, nemlig sykdommer. Folk på vandring, for ikke å si blanding, førte raskt med seg problemer da som nå. Sykdommene fikk vekstvilkår. Nå har vi mottiltak gjennom medisiner, den gangen måtte en overlate alt til kroppens eget immunforsvar. Likevel tålte de før i tiden det meste, psyken fortalte dem at det ikke var hjelp å få - en var sin egen lykkesmed, og ord som ”skam” hadde sin brutale virkning. Ordet synes i dag å være erstattet av ”krav”, og i dag står det offentlige klare som gribber bare du har fått flis i fingeren. Hans Olsen hadde ikke noe valg. Det i seg selv gjorde at han lyktes.



Hans Olsen Tuven gikk trolig langt over 30 mil med tvillingjentene

Grunnet sine småjenter, måtte Hans Ferstangen selvsagt legge opp ruter, tenke alternativer og planlegge mulige overnattingssteder. Hadde han vært alene, kunne han fortatt en mer impulsiv forflytting. Hans visste at han måtte konsultere de lokale oppsittere langs hele ruten, de som kjente ferdselsledene og forholdene. Dette ville han være nøye med, forhåpentligvis hos dem han kom til å søke overnatting og hvile hos. Han forstod hvor viktig det var med hvile, og planla såkalte hviledager. Vær- og temperaturforholdene ville selvsagt bli spenningsmomentene. Skaresnøen avgjørende. Progresjonslinjen ville trolig følge et stykke over tregrensen. Han måtte forsøke å holde en viss minsteavstand til seterstuer og løer når været ble truende. Likeledes måtte han bestrebe å komme seg ned i dalene når kvelden kom, med tanke på overnattingsmuligheter. Siste etappe hver dag ville bli den største utfordringen, da snøen vanligvis var temmelig rått under tregrensen utpå ettermiddagen. Sannsynligheten er derfor at han startet såpass tidlig den våren - hvor snøforholdene holdt seg ganske bra også i skogsliene.

Undertegnede har konsultert polfarer Rune Gjeltnes, som mener at ekvipasjen til Hans Olsen Tuven Ferstangen nok kunne vært på over 80 kg. Og sett i relasjon til den totale distanse og de dagsetapper Gjeltnes selv har utøvd både som trening og reelle utfordringer i ulik natur, mener han at familien nok ikke kom frem før etter ca. 3 1/2 uke, avhengig av været selvsagt. En må også ha i mente at datidens kjelker i seg selv verken var aerodynamiske eller hadde dagens glideegenskaper.

At jeg har brukt såpass mye spalteplass, og bygd opp min historie om Hans Olsen Ferstangen rundt ovennevnte vurderinger, skyldes det faktum at det er viktig for yngre lesere å glemme dagens holdninger, støtteordninger og hjelpemidler. Dagens såkalte ”politisk korrekte” var et totalt ukjent tankesett og levemåte. Kjønnssroller var bokstavelig talt basert på aksepterte kjønnsforskjeller, kvinner var avhengig av mannen og ekteskapet. Småbarn trengte ei mor. Enkelte mannfolk kunne være noen ”stuppuler”, som i verste tilfelle var så feige at de stakk av når forholdene og omstendighetene gikk dem imot. Hans Olsen Ferstangen var ingen feiging. Han tok ansvar og visste at småjentene så absolutt trengte ei mor. Derfor foretok han sin dramatiske reise over fjellene med to mindreårige.

Tradisjonsfortellingen om Hans Olsen Ferstangens ferd med småjentene har trolig overlevd fordi den inneholdt dramatik. Og da måtte det virkelig være noe spesielt, da det som vi i dag muligens ville kalle dramatik – var å regne for ganske så ordinært før i tiden. En snakket ikke i store bokstaver om en småtur på 10- 20 mil, noen overnattinger under en granlegg etc. I dag blir du helt bare du har møtt en bjørn på 300 m avstand. Min gode hjelper og kilde, Gunleif Krogstad - som på en måte



Gunleif Krogstad 8. mai 2012

har opphavsretten til denne historien, har fortalt meg at dramatikken så absolutt var til stede på turen. Hans Olsen mistet nemlig ei av jentene. Hvor og hvordan vet vi ikke, da vi ikke kjenner ruten han valgte. Trolig dro han opp gjennom Stordalen, over til Stugudalen - så ferdselsraket over til Ålen og videre sørover. Når jeg nevnte bjørn i linjene ovenfor, kan vi



ikke se bort ifra at det lille følge møtte på rovdyr. Det var mye rovdyr på den tiden, spesielt ulv. Hans Olsen Ferstanden hadde som andre hørt om ulv som hadde tatt folk, spesielt barn. Han var ganske så skeptisk til slike historier, men ville ikke utprøve å motbevise teorien på denne turen. Kanskje møtte de ulv, kanskje møtte de ei bjørnebinne med unger når de kom ned i de dypere skoger? Det hadde han gjort tidligere og visste hvordan han skulle oppføre seg. Og kanskje var det i de dype skoger at ei av tvillingjentene ble borte. Oppe på snaufjellet hadde han nok bedre oversikt. Kanskje gikk jenta noen meter unna i et nødvendig ærend, tok feil retning og ble borte. Men Gunleif Krogstad har forstått det som om det var oppe på fjellet jenta kom bort. Kanskje falt hun regelrett av kjelken og ble ikke savnet før kjelken stanset etter en lang utforkjøring. Men at det oppstod dramatikk, må være sikkert - og mye mer dramatisk enn vi kan tenke oss, ellers ville det ikke blitt nevnt og overlevd i tradisjonsfortellingen. Vi må nemlig ikke sammenligne dramatikk før og nå. I våre dager kommer du i avisa for det aller minste, men i gamle dager måtte det virkelig være dramatisk, skulle det bli fortalt og overleve som tradisjonsfortelling. Det er mye usikkerhet tilknyttet selve turen. Men det er lov å spekulere og se for seg ulike senarier. Tradisjonsfortellingen i seg selv borger for at historien om Hans Olsens ferd til Trysil inneholder en historieverdi. Hva den godeste Hans Olsen tenkte på før, under og etter turen er umulig å vite. Trolig gjennomførte han turen tidlig i april 1810. Startet han derimot sent i mai 1810, vil det ikke forbause meg at han ved avgang Fersdalen igjen tenkte på sitt nabofolk på gården Garnes i Inndalen. Da brant nemlig Garnes ned, hvor Ole igjen overlevde - mens den unge tjenestegutten Jørgen omkom. Uansett tidspunkt for ferden over fjellene, uansett starbaser og dramatikk, kan jeg ikke dy meg for å fremme postulatet om at turen der og da skapte noen av de fremste utholdenhetsgener i vårt land. Lite visste lille Mette der hun klamret seg fast i skikjelken - at hennes egne gener skulle fare gjennom skogene i Nordmarka flere generasjoner senere og sette slekta, Fersdalen og Engerdal skihistorisk på kartet.

Før Hans & Marte kom til Fersdalen hadde de som tidligere nevnt fått to sønner: Ole og Amund. I tillegg fikk de en sønn i 1802 mens de bodde på Ferstanden - og tvillingjentene i 1806. Denne sønnen ble ifølge min kilde Berit Gullbekk fra Hønefoss, født på Geite i Levanger den 20. mars 1802, og døpt Hans. Da faren dro sørover, må han trolig ha blitt tatt vare på av folk i Levanger. Hans Hansen (død 1877) giftet seg den 18. november 1825 med Gertrud Jonsdatter (1806-1881), og de har flere etterkommere i vårt fylke, blant annet i Vuku.

Dessuten Anne Lise Stokke, som bor på Stjørdal. Hun er 3xtippoldebarn av Hans & Marte fra Ferstangen, og derved igjen seksmenning med Gjermund Eggen. De to sønnene Ole og Amund vet vi følgende om: De ble nemlig også igjen i Trøndelag, og trolig dro inn til Trondheim da faren og de to tvillingsøstrene vandret sørover. Ole ble jekteskipper, mens Amund ble vognmann. Fra Amund kan vi følge slektslinjen ned til Hans Petter Skjefstad, f. 1945, også han seksmenning med Gjermund Eggen. Hans Petter bor i dag på Byåsen. Fra Ole nedstammer blant annet Ola Stav som bor i bakkene ovenfor Ila i Trondheim. Han er følgelig også seksmenning med Gjermund Eggen og de andre som er nevnt her som etterkommere fra Ferstangen.



*Anne-Lise Stokke
på Stjørdal,
21. august 2012*



*Hans Petter Skjefstad
i Trondheim,
14. august 2012*



*Ola Stav
i Trondheim,
2. september 2012*

Før vi går videre, skal jeg knytte noen ord til Trysilodden som ligger rett vest for Ferstangen i Feren. Navnet skaper en viss nysgjerrighet. All logikk tilsier at navnet må ha noe med Trysil å gjøre. Avdøde lokalhistoriker Gunnar Kolstad viser i et brev til bygdebok for Trysil hvor det står at tre slektninger av vår Marte Olsdatter Torgals (kona til Hans Olsen Tuven Ferstangen) dro nordover sist på 1700-tallet. Lokale skribenter har senere også ment at det var disse tre brødrene som ga opphavet til Trysilodden. De var trolig på utkikk etter et *Eldorado* hva gjelder fangst, jakt og fiske. At nær slekt slo seg ned på tangen/odden ved sida av, kan kanskje tyde på at det var relaterte familie. En annen versjon tilsier at de tre kunne vært sønner fra gården Tekta i Ljørdalen i Trysil, hvor informasjonen om åtte av 11 unger er detaljert gjengitt, mens tre sønner er lite omskrevet. Muligens dro de nordover. Den yngste var 20 år da han ble konfirmert, en indikasjon på at han muligens var noe "tilbakestående". I mange, mange år levde de på odden som senere dermed ble kalt Trysilodden. Hvorvidt det er noe i disse forhold, og som Gunnar Kolstad viser til, er ganske usikkert - og forblir trolig kun "ei soge" .

De fartet rundt Feren, livnærte seg ved å dra ned i bygdene med fangsten for å bytte til nødvendige varer. De trivdes utmerket på Trysilodden, og folk rundt i dalførene trivdes med dem. Men så, en høst var ikke lenger yngste broren med, han som kanskje var litt "annerledes". Folket i bygdene rundt undret seg over det. De to brødrene var ikke så villige til å snakke om det, kun fortalt at han hadde flytte fra dem, regelrett reist sin vei. Brødrene syntes å bli litt mer reserverte etter dette, og oppførte seg litt merkverdig. Det iverksatte rykter. Og plutselig en dag var også de to andre brødrene borte. Ingen så dem mer, og ingen kjenner deres skjebner. I tradisjonsfortellingen heter det seg at noen fra Meråker, ingen vet hvem - tok seg innover til hytta på Trysilodden. Der fant de visstnok rester etter klesplagg



Senket de to bror sin ned i "Brødrenes tjern"?

som tilhørte yngste broren. De var mest revet i stykker og hadde litt blod på seg. Ryktene fikk virkelig føtter å gå på. *"De to eldste brødrene hadde drept den yngste og senket ham i ei tjønn"*. Klarte ikke de to andre å leve med ryktet, og forlot Fersdalen? Flere har beskrevet det mystiske rundt de tre brødrene, for ikke å si om tjønna/søkkemyra ute på Svenskfloen et stykke vest for hytta på Trysilodden. Det heter seg at det ikke er insekt der ved tjønna, fuglene slår seg ikke ned, men utstøter sørgmodige skrik når de passerer - og selve dammen ligner det sprengte øye på et dødt dyr. Den lille mørke rund dammen: *"Brødrenes tjern"* - skaper en viss uhygge på lokale vandrere den dag i dag. Når denne tradisjonsfortellingen er gjengitt slik, skyldes det at fortellingen stod i *"Magre vilkår"*, ei bok fra 1924 av Haakon Garaasen. Nå er nok historien mer av god fortellerkunst, enn realitet, og navnet *"Brorskjønningen"* etter Garaasen, eller *"Brodertjønna"* som den kalles i Meråker, kan ha sammenheng med naturens egen utforming (to eller flere tjern).

Maria /Marie (1806-1896) vokste opp hos pleieforeldrene Ole Pedersen Ljørdalen og hans hustru Gjertrud Pedersdatter på deres gård i Ljørdalen, jfr. Tulla Froyen: *"Marie Hansdtr Tuvén Strandvold a journey"*, side 5 under confirmation day). Maria ble gift med skoleholder Halvor Strandvold. De utvandret til Amerika, blant annet med sin datter Marthe Halvorsdatter Strandvold (1842-1898), som ble gift med Per Torgalsson Nordby fra Trysil. I neste generasjon kommer ei ny Marthe. Hun blir gift med Engebret Engebretson Lobeck og får ei datter Constance Petra Lobeck (1903-2000). Petra blir gift med Thomas Henry Kahl. Dette paret får dattera Tulla, født 6. desember 1939, gift med Roland Jay Froyen. Hun er min kilde i



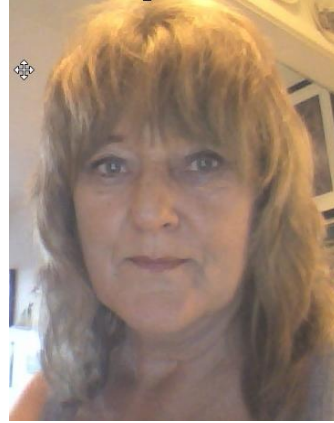
Tulla Froyen

Amerika, har besøkt Fersdalen og er blant annet bestemor til trillinger, altså gode gener fra Fersdalen, igjen.

Mette vokste opp hos et barneløst ektepar på Mo i Innbygda i Trysil. Hun ble i 1830 gift med Gjermund Gjermundsen. Mor til Gjermund het Kersti. Hun satte seg hardt i mot at sønnen skulle gifte seg med denne fattige jenta fra Mo. Kersti var selv kun 17 år da hun ”måtte” gifte



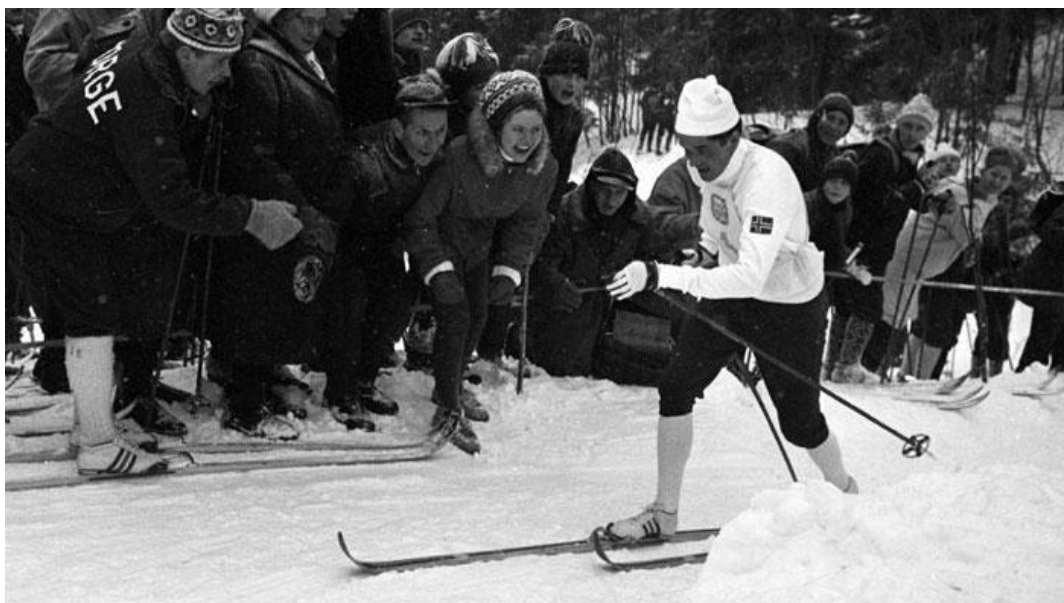
Medhjelper: Jan Ekeland



Den meget dyktige Berit Gullbekk på Hønefoss fant sønnene fra Ferstangen

seg med han Povel, som hun nok innerst inne ikke ønsket. Hadde hun selv glemt at hun hadde vært kalv? Men systemet var annerledes på den tiden. Jeg synes at min medhjelper, Jan Ekeland i Engerdal - uttrykker det så korrekt når han låner Bygdebok for Engerdals uttrykksmåte: ”Når en skal vurdere Kersti og andre foreldres innstilling til ”slike saker”(giftemål) i gamle dager, får en huske på at det ikke fantes ”sosial forsorg” utenom å komme på legd, og selvsagt ingen alderstrygd”.

Giftemål var datidens livsforsikring, og nødvendigheten av å styrke allianser gikk foran kjærligheten. Praktisk fornuft telte mer enn romantikk. Sistnevnte er noe som tilhører de siste generasjoner i et system hvor noen (NAV) fanger deg opp uansett. Vårt lille hjørne her i Norden er nok ikke alltid representativt for hvordan andre land og kulturer ser på et giftemål. Det som for oss i dag virker umenneskelig og brutalt, var kun for noen år siden også her på berget en akseptert og rimelig løsning.



Gjermund Eggen farer gjennom Nordmarka under VM i 1966

Før vi går
videre og
nærmer oss

vårt mål, vil jeg smette inn med en som kan representere alle i Trysilområdet som er i slekt med vår Mette, nemlig Per Jon Stengrundet. Han er bokhandler i Trysil, og hans farmor Elise var barnebarn av Mette på kjelken. Dermed er Mette som kom fra Fersdalen hans tippoldemor.

En tradisjonsfortelling gjengitt i Bygdebok for Engerdal, bind 1, side 53 - tilsier at Gjermund var på martnan på Trysil en høst, og bodde sammen med andre martnasfolk på Nordby. Da de hadde smakt på martnasdrømmen, sa Gjermund: *"Hau, den først jenta je nå møter, ska bli kjerringa mi"*. Kanskje visste han på forhånd at Mette kom. Men veien fram til Mette var litt kronglede for Gjermund, da som sagt det var andre som ville bestemme hvilken livspartner han skulle få.

Krangelen med mora tiltok, og Gjermund ymtet frampå at han ville *"gjøre av me se"* om han ikke fikk gifte seg med Mette. En dag ble han borte. Han hadde

Per Jon Stengrundet

krøpet opp på mørkloftet over stua, hvor han lå hele dagen og ventet. Mora ble mer og mer *"ildsvin"* for ham. Hun gikk nede i stua hele ettermiddagen og gråt og bar seg. Til slutt brast det ut av henne: *"Ja, kjem'n berre tell seg att i live, så får'n da i Guds navn ta denne jenta da"*. Dette hørte Gjermund, skyndte seg ned og tok henne på ordet. Slik ble det et par av Gjermund og nettopp Mette, som hadde som liten jentunge kommet på skikjelke den lange og farefulle ferden fra Fersdalen i Meråker. Etter å ha bodd fem år på Søgård'n i Eltedalen kom de til Hylleråsen og bygde på Eggen. En av deres sønner, Gjermund Gjermundsen d.y overtok plassen i 1865. Gammel-Gjermund var nå blind og noe tuslete. Gjermund d.y var en meget klok kar som hadde lest mye. Han overtok skolen da læreren av og til hadde forfall. Han ble gift med Ingeborg Hansdatter fra Snerta i Engerdal. I 1888 selger Gjermund d.y gården til dattera Mette og svigersønnen Per Johnsen fra Lillestu i Heggeriset. Mette og Per ga fra seg gården i 1925 til sønnen Jo. Hans sønn igjen, Per - ble gift med Sina Gjermundsdatter fra Jons i Heggeriset. De fikk tvillingsønnene Jo og Gjermund. Har du hørt om tvillinger før i denne familien? Var det noen som nevnte "gener"?

Og dermed har vi kommet hele veien fra Fersdalen og frem til Gjermund Eggen, VM-helten fra Oslo i 1966 med tre VM-titler. Hans Olsen Tuven fra Ferstangen, en odde/tange i innsjøen Feren - er skikongens 3 x tippoldefar, og Mette som satt på skikjelken, er hans tipptippoldemor, med gener fra den berømte granleggen i Fersdalen. Se *Stjørdalens krønike*, bind. 7, side 74. Ett av barnebarna til dagens Anne og Gjermund Eggen, er oppkalt etter - og bærer Mettes navn videre i familien, slik tidligere ledd har gjort.



Bak fra v.:

Elise Stengrundet, Johan, gift med ei fra Blakneset, Kersti Berg, Gunhild Nergård.

Foran fra v.:

Mette Sand, Hans Nordgård, Marte Nordli.

(1956)

Mette som kom fra Fersdalen fikk selv ei datter hun kalte Mette, som derved igjen er søster til Gjermund, som Gjermund Eggen stammer fra. En annen i den søskenflokket var Gunder Løvåsen, som er stamfar til den kjente unge forfatteren Sigmund Løvåsen fra Trysil og likeledes stamfar til skiskyttereksperten Ola Lunde i NRK. Se bildet av barnebarna til Mette som kom på kjelke fra Fersdalen.

Slik var det, og slik ble det. Fra ei vugge i Fersdalen, et dalføre som har fostret noen av de fremste gener i vårt land - og frem til de dype skoger, hvor de fikk utvikle seg til et skitalent. Gjermund kom da vi mest ventet på ham - ut av skogen etter ei lang femmil - som startet med ei strabasiøs ferd fra *holmen* i Feren til *kollen* ved Eggen i Engerdal. Takk Gjermund for den glede og inspirasjon du har gitt nasjonen, - og takk til lille Mette som klamret seg fast på skikjelken og tok med seg sterke gener sørover til noen vakre *enger* i en *dal*, som ligger der som *hyller* i *åsen* - tilpasset av *kniveggen*. Det hele som skjært ut av Fersdalen. For et dalføre! Vi i vårt ordspill - *fører* selvsagt Gjermund Eggen til vår liste, med gener fra en granlegg i Fersdalen.



***Gjermund Eggen, da jeg besøkte ham lørdag
14. juli 2012 på Hylleråsen i Engerdal***